

नेपाल राजपत्र

नेपाल सरकारद्वारा प्रकाशित

खण्ड ६१) काठमाडौं, माघ १६ गते २०६८ साल (संख्या ४०)

भाग ५

नेपाल सरकार

भूमिसुधार तथा व्यवस्था मन्त्रालयको

सूचना

शिक्षण वा स्वास्थ्य संस्थाहरूको भोग चलनमा रहेको, औद्योगिक तथा कृषि उद्योगको काममा तोकिएको शर्त अनुसार लगाइएको र सहकारी खेती गर्ने संस्थाको नाममा रहेको जग्गाको अधिकतम हदबन्दी भन्दा बढी जग्गा राख्न छुट दिने सम्बन्धमा भूमि सम्बन्धी ऐन, २०२१ को दफा १२ बमोजिम आदेश जारी गर्न र कम्पनी ऐन अर्न्तगत दर्ता भएका संस्थाहरूबाट सञ्चालन हुदै आएको घर जग्गाको व्यवसायिक कारोबारलाई व्यवस्थित गर्नका निमित्त आवश्यक नीतिगत व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले नेपाल सरकार, मन्त्रपरिषदले यो “हदबन्दी भन्दा बढी जग्गा राख्न छुट दिने सम्बन्धमा जारी भएको आदेश, २०६८” जारी गरी लागू गरेको छ।

१. **परिभाषा** : विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस आदेशको प्रयोजनको लागि,

- “मन्त्रालय” भन्नाले भूमिसुधार तथा व्यवस्था मन्त्रालय सम्झनु पर्छ।
- “विभाग” भन्नाले भूमिसुधार तथा व्यवस्थापन विभाग सम्झनु पर्छ।
- “कार्यालय” भन्नाले सम्बन्धित जिल्लाको भूमिसुधार कार्यालय वा कार्यालय नभएको जिल्ला वा क्षेत्रका लागि भूमिसुधार कार्यालय समेतको काम हेर्ने मालपोत कार्यालय सम्झनु पर्छ।
- “उद्योग” भन्नाले प्रचलित कानून बमोजिम अधिकार प्राप्त निकायमा उद्योगको रूपमा दर्ता भएको संस्था सम्झनु पर्छ।
- “प्रतिष्ठान” भन्नाले प्रचलित कानून बमोजिम अधिकार प्राप्त निकायमा उद्योग, शिक्षण संस्था, स्वास्थ्य संस्था र सहकारी खेती गर्ने संस्थाको रूपमा दर्ता भएको संस्था सम्झनु पर्छ।

२. **हदबन्दी भन्दा बढी जग्गा खरिद सम्बन्धी व्यवस्था** : (१) हदबन्दी भन्दा बढी जग्गा राखी उद्योग सञ्चालन गर्न चाहने उद्योग/प्रतिष्ठानहरूले हदबन्दी भन्दा बढी जग्गा खरिद गर्नका लागि देहायका कागजातहरू संलग्न गरी जग्गा खरिद गर्ने क्षेत्र (जिल्ला, गा.वि.स./न.पा.,वडा नं.), क्षेत्रफल र खरिद गर्न लाग्ने समयवधि उल्लेख गरी सम्बन्धित कार्यालयमा निवेदन दिनु पर्नेछ :-

- उद्योग/प्रतिष्ठान दर्ता प्रमाणपत्र (नवीकरण सहित) को प्रतिलिपि,
- उद्योग/प्रतिष्ठानको कम्पनी दर्ता प्रमाणपत्र (नवीकरण सहित) को प्रतिलिपि,
- उद्योग/प्रतिष्ठानको प्रबन्धपत्रको प्रतिलिपि,
- उद्योग/प्रतिष्ठानको नियमावलीको प्रतिलिपि,
- स्थानीय कर कार्यालयमा दर्ता भएको कर दर्ता प्रमाणपत्र, स्थायी लेखा नम्बर (PAN) दर्ता प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि,
- उद्योग/प्रतिष्ठानका सञ्चालकहरू नेपाली नागरिक भए नागरिकताको प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि र विदेशी नागरिक भए राहदानीको प्रतिलिपि,
- उद्योग/प्रतिष्ठान दर्ता गर्ने निकायले स्वीकृत गरेको परियोजनाको प्रतिलिपि,

- (ज) उद्योग/प्रतिष्ठान वा कम्पनीको सञ्चालक खुल्ने प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि वा सञ्चालकहरु हेरफेर भएमा सो सम्बन्धी कागजातहरुको प्रतिलिपि,
- (झ) सम्बन्धित विषयमा सञ्चालक समितिबाट भएको निर्णयको प्रतिलिपी र अख्तियारीपत्र,
- (ञ) उद्योग सञ्चालन भैसकेको अवस्थामा उद्योगबाट भैरहेका कार्यहरुको विवरण,
- (ट) सम्बन्धित गाउँ विकास समिति/नगरपालिकाको सिफारिस,
- (ठ) कृषि उद्योग भए सम्बन्धित जिल्ला कृषि विकास कार्यालयको सिफारिस,
- (ड) उद्योग/प्रतिष्ठान सञ्चालन गर्न अन्य निकायको स्वीकृति आवश्यक पर्ने भए सो सम्बन्धी कागजातको प्रतिलिपि,

(२) उपदफा (१) बमोजिम हदबन्दी भन्दा बढी जग्गा खरिद गर्न निवेदन परेपछि सम्बन्धित कार्यालयले स्थलगत निरीक्षणका साथै आवश्यक छानविन गरी सम्बन्धित उद्योग/प्रतिष्ठानलाई अनुसूची-१ बमोजिम शर्तको कागज गराई रायसाथ विभागमा पेश गर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम कार्यालयबाट छानविन भई रायसाथ पेश भएपछि एक महिनाभित्र हदबन्दी भन्दा बढी जग्गा खरिद गर्न स्वीकृति दिन उपयुक्त देखिएमा विभागले आफ्नो रायसाथ मन्त्रालयमा पेश गर्नेछ र स्वीकृति दिन उपयुक्त नदेखिएमा सम्बन्धित निवेदकलाई सोही व्यहोराको जानकारी दिनु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम मन्त्रालयमा पेश भएपछि अनुसूची-२ मा उल्लेख भए बमोजिमको उद्योग/प्रतिष्ठानहरुलाई सोही अनुसूचीमा उल्लेख भएको हदसम्मको जग्गा अनुसूची-१ मा उल्लेखित शर्त अनुसार उपभोग गर्ने गरी अवधि तोकी जग्गा खरिद गर्न मन्त्रालयले स्वीकृति दिन सक्नेछ ।

(५) अनुसूची-२ मा नपरेका क्षेत्रमा हदबन्दी भन्दा बढी जग्गा खरिद गर्न आवश्यक परेमा वा अनुसूची-२ मा तोकिएको हद भन्दा बढी जग्गा खरिद गर्न परेमा मन्त्रालयको सिफारिसमा नेपाल सरकार, मन्त्रपरिषद्को निर्णय बमोजिम हुनेछ ।

(६) उपदफा (४) र (५) बमोजिम हदबन्दी भन्दा बढी जग्गा खरिद गर्न स्वीकृति पाएको उद्योग/प्रतिष्ठानले मन्त्रालयले तोकेको म्यादभित्र जग्गा खरिद गरी सक्नु पर्नेछ ।

तर तोकिएको म्यादभित्र खरिद गर्न नसक्नाको कारण सहित म्याद थप गर्नु पर्ने अवधि उल्लेख गरी म्याद थपको लागि कार्यालयमा म्याद समाप्त हुनु अगावै निवेदन दिएमा खरिद गर्न नसक्नुको कारण र कार्य प्रगति हेरी कार्यालयको सिफारिसमा मन्त्रालयले म्याद थप गर्न सक्नेछ ।

३. **हदबन्दी भन्दा बढी जग्गा राख्न छुट दिने सम्बन्धी व्यवस्था :** (१) दफा २ बमोजिम हदबन्दी भन्दा बढी जग्गा खरिद गर्न स्वीकृति पाएका उद्योग/प्रतिष्ठानहरुले केही जग्गा मात्र खरिद गरी जग्गा खरिद गर्ने म्याद समाप्त भएको हकमा सो म्याद समाप्त भएको मितिले वा म्याद समाप्त नहुँदै सबै जग्गा खरिद भैसकेको हकमा जग्गा खरिद गरेको मितिले छ महिनाभित्र हदबन्दी भन्दा बढी जग्गा राख्न छुट लिनका लागि देहायका कागजातहरु संलग्न गरी सम्बन्धित कार्यालयमा निवेदन दिनु पर्नेछ :-

- (क) उद्योग/प्रतिष्ठान दर्ता प्रमाणपत्र (नवीकरण सहित) को प्रतिलिपि,
- (ख) उद्योग/प्रतिष्ठानको कम्पनी दर्ता प्रमाणपत्र (नवीकरण सहित) को प्रतिलिपि,
- (ग) स्थानीय कर कार्यालयमा दर्ता भएको कर दर्ता प्रमाणपत्र, स्थायी लेखा नम्बर (PAN) दर्ता प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि,
- (घ) उद्योग/प्रतिष्ठान वा कम्पनीको सञ्चालक खुल्ने प्रमाणपत्र वा सञ्चालकहरु हेरफेर भएमा सो सम्बन्धी कागजातहरुको प्रतिलिपि,
- (ङ) सम्बन्धित विषयमा सञ्चालक समितिबाट भएको निर्णय पुस्तिकाको प्रतिलिपि र अख्तियारीपत्र ।
- (च) उद्योगको नाममा खरिद भएको जग्गाको जिल्ला, गाउँ विकास समिति / नगरपालिका, वडा नं., कि.नं. र क्षेत्रफल खुलेको विवरण र जग्गाधनी दर्ता प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि,
- (छ) उद्योग सञ्चालन भैसकेको अवस्थामा उद्योगबाट भए गरेका कार्यहरुको विवरण ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम निवेदन परेपछि सम्बन्धित कार्यालयले उद्योग/प्रतिष्ठानको स्थलगत निरीक्षण एवं उद्योग/प्रतिष्ठान स्थापना हुँदाको र जग्गा खरिद गर्न स्वीकृति प्राप्त गर्दाका अवस्थामा तोकिएको शर्त अनुरूप काम गरेको छ, छैन, छानविन गरी तोकिएको शर्त अनुरूप कार्य सञ्चालन भैरहेको तथा कार्य प्रगति सन्तोषजनक रहेको देखिएमा हदबन्दी भन्दा बढी जग्गा राख्न छुट दिनका लागि रायसाथ विभागमा पेश गर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम रायसाथ पेश भएपछि एक महिनाभित्र हदबन्दी भन्दा बढी जग्गा राख्न छुट दिन उपयुक्त देखिएमा

विभागले आफ्नो रायसाथ मन्त्रालयमा पेश गर्नेछ र स्वीकृति दिन उपयुक्त नदेखिएमा सम्बन्धित निवेदकलाई सोही व्यहोराको जानकारी दिनु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम पेश भएपछि कार्यालयबाट भएको स्थलगत निरीक्षण प्रतिवेदन, कार्यालय र विभागको रायका आधारमा मन्त्रालयले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी त्यस्तो जग्गा राख्न हदबन्दी छुट दिन सक्नेछ ।

४. **हदबन्दीमा छुट पाएको जग्गा धितो राखी ऋण लिने सम्बन्धी व्यवस्था :** (१) उद्योग/प्रतिष्ठानले आफ्नो उद्देश्य अनुरूप उद्योग/प्रतिष्ठान सञ्चालन वा विकासको लागि हदबन्दीमा छुट पाएको जग्गा धितो राखी ऋण लिन आवश्यक परेमा बढीमा ५० प्रतिशतसम्म जग्गा कुनै बैंक वा वित्तीय संस्थामा धितो राखी ऋण लिन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम लिएको ऋणको साँवा ब्याज सम्बन्धित बैंक वा वित्तीय संस्थाले तोकेको म्यादभित्र बुझाउनु सम्बन्धित उद्योग/प्रतिष्ठानको कर्तव्य हुनेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम ऋणको सावाँ, ब्याज नबुझाई जग्गा लिलाम हुने अवस्था सिर्जना भएमा उद्योग/प्रतिष्ठानको नाममा रहेको बाँकी जग्गा उद्योग/प्रतिष्ठानले उद्देश्य अनुरूपको काम नगरेको मानी भूमि सम्बन्धी ऐन, २०२१ बमोजिम जग्गा प्राप्त गर्ने तर्फ कारवाही गरिनेछ ।

५. **उद्योग/प्रतिष्ठानको नाम वा उद्देश्य परिवर्तन सम्बन्धी व्यवस्था :** (१) हदबन्दी भन्दा बढी जग्गा राख्न छुट पाएका उद्योग/प्रतिष्ठानले प्रचलित कानून बमोजिम उद्योग/प्रतिष्ठानको नाम, ठेगाना परिवर्तन गर्न वा उद्देश्य परिवर्तन गर्न वा थप गर्न वा उद्योग/प्रतिष्ठानहरू एक आपसमा गाभ्न परेमा मन्त्रालयको स्वीकृति लिएर मात्र उद्योग दर्ता गर्ने निकायमा कारवाहीको लागि निवेदन दिनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम निवेदन दिदा देहायका कागजातहरू संलग्न गर्नु पर्नेछ:-

(क) उद्योग/प्रतिष्ठान दर्ता प्रमाणपत्र (नवीकरण सहित) को प्रतिलिपि,

(ख) उद्योग/प्रतिष्ठानको कम्पनी दर्ता प्रमाणपत्र (नवीकरण सहित) को प्रतिलिपि,

(ग) स्थानीय कर कार्यालयमा दर्ता भएको कर दर्ता प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि, स्थायी लेखा नम्बर (PAN) दर्ता प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि,

(घ) उद्योग/प्रतिष्ठान वा कम्पनीको सञ्चालक खुल्ने प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि वा सञ्चालकहरू हेरफेर भएमा सो सम्बन्धी कागजातहरूको प्रतिलिपि,

(ङ) सम्बन्धित विषयमा सञ्चालक समितिबाट भएको निर्णयको प्रतिलिपि र अख्तियारीपत्र,

(च) सञ्चालन भैसकेको उद्योगको हकमा कार्य प्रगति विवरण ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम निवेदन पेश भएपछि उद्योग/प्रतिष्ठानको नाम वा ठेगाना वा उद्देश्य परिवर्तन वा उद्योग/प्रतिष्ठान एक आपसमा गाभ्नु पर्नाको कारण र औचित्यता समेतको अध्ययन एवं स्थलगत निरीक्षण गरी कार्यालयले रायसाथ विभागमा पेश गर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम पेश भएपछि विभागले आफ्नो रायसाथ मन्त्रालयमा पेश गर्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम पेश भएपछि उद्योग/प्रतिष्ठानले प्रस्तुत गरेको कारण मनासिव देखिएमा मन्त्रालयले उद्योग/प्रतिष्ठानको नाम वा ठेगाना वा उद्देश्य परिवर्तन गर्न वा थप गर्न वा एउटा उद्योग/प्रतिष्ठान अर्को उद्योग/प्रतिष्ठानसंग गाभ्न स्वीकृति दिन सक्नेछ ।

(६) उपदफा (५) बमोजिम उद्योग/प्रतिष्ठानको नाम वा ठेगाना वा एउटा उद्योग/प्रतिष्ठान अर्को उद्योग/प्रतिष्ठानमा गाभिएमा त्यस्तो गाभिएको उद्योग/प्रतिष्ठानको नाममा रहेको अचल सम्पत्ति नाम वा ठेगाना परिवर्तन भएको वा गाभिएको उद्योग/प्रतिष्ठानको नाममा सम्बन्धित मालपोत कार्यालयबाट दाखिल खारेज हुनेछ ।

६. **हदबन्दीमा छुट पाएको जग्गा बिक्री सम्बन्धी व्यवस्था :** (१) औद्योगिक, व्यापारिक एवं आवास कम्प्लेक्स निर्माण गर्ने कम्पनीले आफ्नो उद्देश्य अनुरूप आवास भवन निर्माणको लागि विकसित घडेरी तयार भएपछि वा आवास भवन निर्माण भएपछि प्रचलित कानूनको अधीनमा रही त्यस्तो घडेरी (जग्गा) वा आवास भवन बिक्री गर्नका लागि देहाय बमोजिमको कागजात संलग्न गरी कार्यालयमा निवेदन दिनु पर्नेछ :-

(क) कम्पनी दर्ता प्रमाणपत्र (नवीकरण सहित) को प्रतिलिपि,

(ख) कम्पनीको कम्पनी दर्ता प्रमाणपत्र (नवीकरण सहित) को प्रतिलिपि,

- (ग) स्थानीय कर कार्यालयमा दर्ता भएको कर दर्ता प्रमाणपत्र, स्थायी लेखा नम्बर (PAN) दर्ता प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि,
- (घ) कम्पनीको सञ्चालक खुल्ने प्रमाणपत्र वा सञ्चालकहरु हेरफेर भएमा सो सम्बन्धी कागजातहरुको प्रतिलिपि,
- (ङ) सम्बन्धित विषयमा सञ्चालक समितिबाट भएको निर्णयको प्रतिलिपि र अख्तियारीपत्र,
- (च) कम्पनीको अवस्था र उद्योगबाट भैरहेको कार्यहरुको विवरण,
- (छ) कम्पनीका नामको जग्गाधनी दर्ता प्रमाणपूजा ।

स्पष्टीकरण “ विकसित घडेरी” भन्नाले कच्ची वा पक्की जे भएपनि अन्य कुनै निकायबाट मापदण्ड तोकिएकोमा सोही बमोजिम र नतोकिएमा कम्तीमा सोढ्क फिटको बाटो भएको, स्थानीय सम्भाव्यता हेरी धारा, बिजुली र टेलिफोन लाइनको विस्तार भई विकासका पूर्वाधारहरु निर्माण भएको जग्गालाई सम्झनु पर्छ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम निवेदन पेश भएपछि एक महिनाभित्र आवश्यक छानविन गरी उपयुक्त देखिएमा विभागले त्यस्तो घडेरी(जग्गा) वा आवास भवन विक्री गर्नका लागि स्वीकृति दिनेछ र उपयुक्त नदेखिएमा सम्बन्धित निवेदकलाई सोही व्यहोराको जानकारी दिनु पर्नेछ ।

७. **हदबन्दीमा छुट्ट पाएको जग्गा बेचबिखन, सट्टापट्टा र चक्लाबन्दी सम्बन्धी व्यवस्था** : (१) सञ्चालनको प्रक्रियामा रहेको वा सञ्चालन भई सकेको उद्योग/प्रतिष्ठान सामाजिक, आर्थिक, वातावरणीय, प्राविधिक वा अन्य कुनै कारणले तोकिएको स्थानमा संचालन गर्न उपयुक्त नभई हदबन्दी भन्दा बढी जग्गा खरिद गर्न स्वीकृति पाएको वा हदबन्दी छुट्ट पाएको जग्गा बेचबिखन गरी सोको सट्टा अन्य ठाउँमा जग्गा लिनु परेमा वा अन्य कुनै जग्गासंग सट्टापट्टा वा चक्लाबन्दी गर्नु परेमा सोको कारण खुलाई देहायका कागजात संलग्न राखी कार्यालयमा निवेदन दिनु पर्नेछ :-

- (क) उद्योग/प्रतिष्ठान दर्ता प्रमाणपत्र (नवीकरण सहित) को प्रतिलिपि,
- (ख) उद्योग/प्रतिष्ठानको कम्पनी दर्ता प्रमाणपत्र (नवीकरण सहित) को प्रतिलिपि,
- (ग) स्थानीय कर कार्यालयमा दर्ता भएको कर दर्ता प्रमाणपत्र, स्थायी लेखा नम्बर (PAN) दर्ता प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि,
- (घ) उद्योग/प्रतिष्ठान वा कम्पनीको संचालक खुल्ने प्रमाण पत्र वा संचालकहरु हेरफेर भएमा सो सम्बन्धी कागजातहरुको प्रतिलिपि,
- (ङ) सम्बन्धित विषयमा सञ्चालक समितिबाट भएको निर्णयको प्रतिलिपि र अख्तियारीपत्र,
- (च) उद्योग/प्रतिष्ठानको अवस्था र उद्योगबाट भैरहेको कार्यहरुको विवरण,
- (छ) सम्बन्धित कार्यालयको सिफारिस,
- (ज) उद्योगको नामको जग्गाधनी दर्ता प्रमाणपूजाको प्रतिलिपि ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम निवेदन पेश भएपछि कार्यालयले आवश्यक छानविन गर्दा जग्गा बेचबिखन गरी अन्य ठाउँमा जग्गा खरिद गरी सट्टापट्टा गर्न वा अर्को जग्गासंग सट्टापट्टा गर्न वा चक्लाबन्दी गर्न स्वीकृति दिन उपयुक्त देखिएमा विभागमा रायसाथ पेश गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम पेश भएपछि एक महिनाभित्र अन्य ठाउँमा जग्गा खरिद गरी सट्टापट्टा गर्न वा अर्को जग्गासंग सट्टापट्टा गर्न वा चक्लाबन्दी गर्न उपयुक्त देखिएमा विभागले आफ्नो रायसाथ मन्त्रालयमा पेश गर्नेछ र स्वीकृति दिन उपयुक्त नदेखिएमा सम्बन्धित निवेदकलाई सोही व्यहोराको जानकारी दिनु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम पेश भएपछि निवेदनमा उल्लेख भएको कारण मनासिव लागेमा मन्त्रालयले अवधि तोकि त्यस्तो जग्गा बेचबिखन गरी सोको सट्टा अन्य ठाउँमा त्यति नै क्षेत्रफल बराबरको जग्गा खरिद गर्न वा अन्य कुनै जग्गासंग सट्टापट्टा गर्न वा चक्लाबन्दी गर्न स्वीकृति दिन सक्नेछ ।

(५) यसअघि हदबन्दी भन्दा बढी जग्गा खरिद गर्न वा जग्गा सट्टापट्टा गर्न वा जग्गाको हक हस्तान्तरण गर्न स्वीकृति पाएका तर मनासिव माफिकको कारणले निर्धारित समयभित्र सो कार्य सम्पन्न गर्न नसकेका उद्योग/प्रतिष्ठानहरुलाई कार्यालय र विभागको सिफारिसमा मन्त्रालयले म्याद थप गर्न सक्नेछ ।

८. **अभिलेख सम्बन्धी व्यवस्था** : अधिकतम हदबन्दी भन्दा बढी जग्गा खरिद गर्न वा हदबन्दी भन्दा बढी जग्गा राख्न छुट्ट राख्न पाएका उद्योग/प्रतिष्ठानहरुको जग्गाको विवरण सहितको अभिलेख मन्त्रालय, विभाग र कार्यालयले राख्नु पर्नेछ ।

९. **अनुगमन तथा निरीक्षण सम्बन्धी व्यवस्था :** (१) हदबन्दी भन्दा बढी जग्गा खरिद गर्न स्वीकृति पाएको वा हदबन्दी भन्दा बढी जग्गा राख्न छुट्ट पाएको उद्योग/प्रतिष्ठानको कार्यालयले कम्तीमा वर्षको एक पटक स्थलगत निरीक्षण गरी सोको प्रतिवेदन विभाग र मन्त्रालयमा पेश गर्नु पर्नेछ ।

(२) समय समयमा आवश्यकता अनुसार मन्त्रालय र विभागले त्यस्ता उद्योग/प्रतिष्ठानको निरीक्षण गराई प्रतिवेदन लिनु पर्नेछ ।

१०. **हदबन्दीमा छुट्ट पाएको जग्गा प्राप्त गर्ने सम्बन्धी व्यवस्था :** (१) हदबन्दी भन्दा बढी जग्गा खरिद गर्न स्वीकृति पाए मध्ये सबै वा केही जग्गा खरिद गरेपछि वा हदबन्दी भन्दा बढी जग्गा राख्न छुट्ट पाएपछि उद्देश्य अनुरूपको कार्य प्रारम्भ वा सञ्चालन नगरेमा वा तोकिएको शर्त पालना नगरेमा भूमि सम्बन्धी ऐन, २०२१ को दफा १५ बमोजिम मन्त्रालयले सम्बन्धित निकायबाट जग्गा प्राप्त गर्ने तर्फ आवश्यक कारवाही गराउनेछ ।

(२) उद्योग/प्रतिष्ठानले कुनै बैंक तथा वित्तीय संस्थामा धितो राखी लिएको ऋण समयमा चुक्ता नगरेका कारणबाट हदबन्दी छुट्ट पाएको जग्गा लिलाम भएमा वा बैंक वा वित्तीय संस्था आफैले सकार गरी लिएमा उद्योग/प्रतिष्ठानको नाममा बाँकी रहेको जग्गा उद्देश्य अनुरूपको कार्य संचालन नभएको मानी मन्त्रालयले भूमि सम्बन्धी ऐन, २०२१ को दफा १५ बमोजिम जग्गा प्राप्त गर्ने तर्फ आवश्यक कारवाही गराउनेछ ।

११. **सहकारी खेतीको लागि हदबन्दी छुट्ट सम्बन्धी व्यवस्था :** सहकारी खेती गर्ने संस्थाले हदबन्दी भन्दा बढी जग्गा खरिद गर्ने, राख्न छुट्ट दिने, धितो राखी ऋण लिने, संस्थाको नाम र उद्देश्य परिवर्तन गर्ने, जग्गा सट्टापट्टा गर्ने, जग्गा प्राप्त गर्ने र त्यस्तो संस्थाहरूको अनुगमन तथा निरीक्षण सम्बन्धी कार्यहरू यसै आदेशमा व्यवस्था भए बमोजिम हुनेछ ।

१२. **घर जग्गाको व्यवसायिक कारोबार गर्ने संस्था/कम्पनीलाई हदबन्दी छुट्ट सम्बन्धी व्यवस्था :** कम्पनी ऐन अर्न्तगत दर्ता भई संस्थागत रूपमा घर जग्गाको व्यवसायिक कारोबार (Housing) गर्ने संस्था/कम्पनीलाई हदबन्दी भन्दा बढी जग्गा खरिद गर्ने, राख्न छुट्ट दिने, धितो राखी ऋण लिने, संस्थाको नाम परिवर्तन गर्ने, जग्गा सट्टापट्टा गर्ने, जग्गा प्राप्त गर्ने, जग्गा बिक्री गर्ने र त्यस्तो संस्था/कम्पनीहरूको अनुगमन तथा निरीक्षण सम्बन्धी कार्यहरू यसै आदेशमा व्यवस्था भए बमोजिम हुनेछ ।

१३. **खारेजी तथा बचाउ :** (१) मिति २०२३ साल माघ १० गतेको नेपाल राजपत्र भाग ३ मा प्रकाशित तत्कालिन भूमिसुधार, कृषि तथा खाद्य मन्त्रालयको हदबन्दी भन्दा बढी जग्गा राख्न छुट्ट दिने सम्बन्धी सूचना र उद्योग/प्रतिष्ठानहरूलाई अधिकतम हदबन्दी भन्दा बढी जग्गा राख्न छुट्ट दिने सम्बन्धी कार्यनीति, २०६२ खारेज गरिएको छ ।

(२) यो आदेश लागू हुनु भन्दा अगाडि भए गरेका काम कारवाहीहरू यसै आदेश बमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।

अनुसूची-१

(दफा २ को उपदफा (२) संग सम्बन्धित)

उद्योग/प्रतिष्ठान तथा सरकारी संस्थाले पालना गर्नु पर्ने शर्तहरू

१. हदबन्दी भन्दा बढी जग्गा खरिद गर्दा मोही नलागेको जग्गा खरिद गर्नु पर्नेछ ।
२. स्वीकृति लिई खरिद भएको जग्गाको भूमिसुधार तथा व्यवस्था मन्त्रालयबाट हदबन्दी छुट्ट लिई उद्योग सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।
३. उद्योगको उद्देश्य र तोकिएको शर्त अनुरूपको प्रयोजनमा रहेसम्मको लागि मात्र हदबन्दी भन्दा बढी जग्गा राख्ने छुट्ट कायम रहनेछ ।
४. उद्योगले हदबन्दी भन्दा बढी जग्गा राख्न छुट्ट पाएको जग्गामा काबु बाहिरको परिस्थिति परेकोमा बाहेक उद्योगको उद्देश्य र शर्त अनुरूपको काम तोकिएको अवधिसम्ममा सम्पन्न गरी सक्नु पर्नेछ । उद्योगले उद्देश्य अनुसार काम नगरेको वा उद्देश्य विपरीत काम गरेमा त्यस्तो जग्गा भूमि सम्बन्धी ऐन, २०२१ बमोजिम कारवाही हुनेछ ।
५. उद्योग सञ्चालन वा उद्योग विकासको लागि आवश्यक परेमा उद्योगको नाममा रहेको जग्गा मध्ये ५० प्रतिशतमा नबढाई जग्गा कुनै बैंक वा वित्तीय संस्थामा धितो राख्नु पर्नेछ र सो धितो राखि लिएको ऋण समयमा चुक्ता नगरेको कारण प्रचलित कानून बमोजिम लिलाममा चढाउनु पर्ने अवस्था श्रृजना गरी हदबन्दी छुट्ट पाएको जग्गा लिलाम भएमा वा बैंक तथा वित्तीय संस्था आफैले सकार गरी लिएमा उद्योगको नाममा बाँकी रहेको जग्गा उद्योगले उद्देश्य अनुरूप कार्य सञ्चालन नगरेको मानी भूमि सम्बन्धी ऐन, २०२१ बमोजिम कारवाही गरी जग्गा प्राप्त गरिनेछ ।
६. हदबन्दी छुट्ट पाएको जग्गा बेचबिखन गरी सोको सट्टा अन्य ठाउँमा लिन वा अन्य व्यक्तिसंग जग्गा सट्टापट्टा गर्न वा चक्लाबन्दी गर्न मन्त्रालयबाट स्वीकृति पाएकोमा बाहेक बेचबिखन वा अन्य कुनै व्यहोराले अरु कसैलाई हक हस्तान्तरण गर्न पाइने छैन ।
७. मन्त्रालयबाट स्वीकृति प्राप्त भएपछि मात्र उद्योगको नाम, ठेगाना वा उद्देश्य परिवर्तन र प्रचलित कानून बमोजिम अर्को उद्योगसंग गाभन पाइने छैन ।

८. हदबन्दी भन्दा बढी जग्गा राख्न छुट्ट पाएको उद्योगको उद्देश्य एवं नाम परिवर्तन गर्न आवश्यक परेमा सम्बन्धित निकाय र मन्त्रालयको पूर्व स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।
९. उद्योगले हदबन्दी भन्दा बढी जग्गा राख्न छुट्ट पाएको जग्गा भन्दा बढी जग्गा कुनै व्यहोराबाट प्राप्त वा खरिद गर्दा मन्त्रालयको पूर्व स्वीकृति लिनु पर्नेछ । स्वीकृति पाई त्यसरी प्राप्त वा खरिद गरिएका जग्गाको समेत हदबन्दी छुट्ट लिनु पर्नेछ । स्वीकृति नलिई उद्योगले खरिद गरेको पाइएमा त्यस्तो जग्गा भूमि सम्बन्धी ऐन, २०२१ बमोजिम कारबाही हुनेछ ।
१०. प्रत्येक आर्थिक वर्ष समाप्त भएको एक महिनाभित्र उद्योगको प्रगति विवरण सम्बन्धित कार्यालयमा पेश गर्नु पर्नेछ ।
११. लेखिए बाहेक अन्य कुराहरुको हकमा प्रचलित नेपाल कानून र नेपाल सरकारले तोकेको अन्य सबै शर्त पालना गर्नु पर्नेछ ।

रोहवर :

हस्ताक्षर :
नाम, थर :
पद :
कार्यालयको नाम :
मिति :
कार्यालयको छाप :

उल्लेखित शर्तहरु मञ्जुर छ भनी सही गर्ने :

हस्ताक्षर :
नाम, थर :
उद्योग/प्रतिष्ठानको नाम :
ठेगाना :
मिति :
उद्योग/प्रतिष्ठानको छाप :

अनुसूची-२

(दफा २ को उपदफा (४) संग सम्बन्धित)

अधिकतम हदबन्दी भन्दा बढी जग्गा राख्न छुट्ट दिन सकिने अधिकतम हद

सि.नं.	उद्योग/प्रतिष्ठानको प्रकार	पहाडी क्षेत्र (रोपनी)			भित्री मधेश र तराई क्षेत्र (विगाहा)			काठमाडौं उपत्यका (रोपनी)
		साना	मझौला	ठूला	साना	मझौला	ठूला	ठूला
१.	उत्पादकमूलक उद्योग :							
	(क) सिमेण्ट (कारखाना प्रयोजनको लागि)	-	३००	५००	-	२५	५०	-
	(ख) चिनी (कारखाना)	-	-	-	-	३०	५०	-
	(ग) रसायनिक मल	-	-	-	-	-	२०	-
	(घ) सबै खालका खानी (डिटेल् सर्भेक्षणको आधारमा)	आवश्यकता अनुसार						
२.	उर्जामूलक उद्योग :							
	(क) जलश्रोत (डिटेल् सर्भेक्षणको आधारमा)	आवश्यकता अनुसार						
	(ख) प्राकृतिक ग्याँस, पेट्रोल उत्खनन (डि.स.)	आवश्यकता अनुसार						
३.	कृषि तथा वनजन्य उद्योग :							
	(क) फलफूल खेती	५००	१०००	१५००	५०	१००	१५०	-
	(ख) मत्स्यपालन	-	१००	१५०	-	३०	५०	-
	(ग) अलैची/कफी खेती	५००	१०००	१५००	-	-	-	-
	(घ) चिया खेती	२००	५००	१०००	२०	५०	१५०	-
	(ङ) जडिबुटी खेती तथा प्रशोधन	१००	५००	१०००	-	२०	५०	-
	(च) पुष्प तथा तरकारी नर्सरी	-	-	२००	-	-	२०	-
	(छ) लोक्ता खेती	२००	५००	१०००	-	-	-	-

	(ज) रबर खेती	-	-	-	-	५०	१००	-
	(झ) पंक्षी पालन	५०	१००	२००	-	-	-	-
	(ञ) पशुपालन चरण तथा घाँस उत्पादन	१००	५००	१०००	-	-	-	-
	(ट) उखु खेती	-	-	-	-	१५०	३००	-
	(ठ) सहकारी खेती/करार खेती	५००	१०००	२०००	५०	१००	२००	-
४.	पर्यटन उद्योग :							
	(क) होटल (चारतारे र सो भन्दा माथि)	-	-	२००	-	-	१५	-
	(ख) जंगल रिसोर्ट	-	२००	३००	-	१५	२५	-
	(ग) गल्फ कोर्स/हात्ती/घोडा पोलो/अश्व आरोहण	-	-	२००	-	-	२५	१००
	(घ) फोहर मैला व्यवस्थापन	-	१५०	३००	-	१५	३०	-
	(ङ) IT पार्क	-	१००	२००	-	-	२०	-
	(च) सामुदायिक पार्क	-	१००	२००	-	१५	२०	७५
५.	सेवा उद्योग :							
	(क) चलचित्र सिटि	-	३००	५००	-	३०	५०	-
	(ख) वृद्धाश्रम	-	-	१५०	-	१५	२०	१००
	(ग) अस्पताल (१०० शैया भन्दा बढीको)	-	१००	२००	-	१५	२०	१००
	(घ) शिक्षण अस्पताल/शिक्षण संस्था/विश्वविद्यालय	-	-	३००	-	-	३०	१५०
६.	निर्माण उद्योग :							
	(क) हाउजिङ्ग उद्योग	-	१००	-	-	-	२०	६०

नोट :- (१) सामान्यतः कृषियोग्य भूमिमा कृषि तथा वन्यजन्तु उद्योग अर्न्तगत फलफूल खेती, मत्स्यपालन, अलैची/काफि खेती, जडिबुटी खेती तथा प्रशोधन, पुष्प तथा तरकारी नर्सरी, लोक्ता खेती, रबर खेती, उखु खेती, सहकारी/करार खेती बाहेक अन्य उद्योगहरूलाई हदबन्दी छुट उपलब्ध गराइने छैन ।

(२) यस अनुसूचीमा छुट दिन सकिने भनी उल्लेख भए बाहेक अन्य उद्योगहरूलाई काठमाडौं उपत्यकामा हदबन्दी छुट दिइने छैन ।

आज्ञाले

(लालमणि जोशी)
नेपाल सरकारको सचिव